

Inbreng: **Wijziging van de Wet op de jeugdzorg in verband met de introductie van een verwijnsindex om vroegtijdige en onderling afgestemde verlening van hulp, zorg of bijsturing ten behoeve van risicojongeren die bepaalde risico's lopen te bevorderen (verwijsindex risicojongeren-VIR) (31.855)**

Plenaire behandeling 26 januari – T. Slagter-Roukema voor de SP fractie

Voorzitter,

Met dit wetsvoorstel wordt een verwijnsindex geïntroduceerd waarin jeugdigen kunnen worden gemeld die bepaalde risico's lopen. Het is niet alleen een praktisch instrument voor hulpverleners en anderen die zich professioneel met jeugdigen bezighouden, de VIR beoogt ook de samenwerking in de jeugdketen te verbeteren door vroegtijdige en onderling goed afgestemde hulp aan jongeren. De VIR is een elektronisch (dat) register met risicomeldingen over jongeren tot 23 jaar. Het gaat om risico's (vermeld in artikel 2j van het voorstel) waardoor jeugdigen in de noodzakelijke condities voor een gezonde en veilige ontwikkeling naar volwassenheid daadwerkelijk worden bedreigd.

De melding aan de VIR kan worden gedaan door bij AmvB te benoemen meldingsbevoegden, behalve jeugdhulpverleners en artsen zijn dat onder anderen ook Bureaus Jeugdzorg, verslavingszorg, scholen, ROC's, gemeentelijke kredietbanken, HALT bureaus en dergelijke. Als er al eerder een melding over de jongere is gedaan, ontstaat er een "match" en worden melders actief geïnformeerd over het feit dat er meer dan één melding is, zonder daarbij inhoudelijke (wat) informatie te ontvangen. Dit zogenaamde notificatie bericht bevat de contactgegevens van de melder, zodat deze contact met elkaar kunnen opnemen, om elkaar te informeren en hulpverlening op elkaar te kunnen afstemmen. Ook de jongere en zijn ouders (tot 16 jaar) krijgen bericht als er een match is ontstaan.

Hoewel het wetsvoorstel met algemene stemmen is aangenomen in de Tweede Kamer heeft mijn fractie nog een aantal wezenlijke vragen die zowel nut, noodzaak als uitvoerbaarheid van het wetsvoorstel betreffen.

Hoewel deze vragen alle ook al aan de orde zijn geweest in het voorlopig verslag, waarin ze mede namens Groen Links waren gesteld heeft de beantwoording in de Memorie van antwoord mijn fractie teleurgesteld. Ze was soms een herhaling van

al eerder benoemde ook bij mijn fractie wel bekende standpunten en soms werd er een antwoord gegeven dat niet to the point was. Antwoorden waarin theorie uitgangspunt was en niet de praktijk. Ik doe vandaag een nieuwe poging om duidelijkheid te krijgen en ga graag met de minister in debat in een poging theorie en praktijk dichterbij elkaar te krijgen, de werkelijkheid van de bestuurder en die van de hulpverlener. Laten we vandaag goed naar elkaar luisteren waarbij wij begrip hebben voor een minister van Jeugd en Gezin wiens intenties voor ons buiten kijf staan en van wie we als fractie begrip verwachten voor onze zorgen.

Ik kom dan eerst bij het doel van dit wetsvoorstel en de analyses die er aan ten grondslag liggen. In het voorlopig verslag heeft mijn fractie geponeerd dat de heer Tjeenk Willink, vice-voorzitter van de Raad van State meermalen (onder andere in jaarverslagen) heeft betoogd dat wetgeving in ons land nogal eens tot stand komt zonder een uitgebreide analyse van het doel, de noodzaak en de effectiviteit van het voorstel. Wil de minister uiteen zetten wat volgens hem de redenen zijn dat er te weinig wordt samengewerkt in de zorg voor jeugdigen en waarom hij denkt dat dat met dit instrument wel zal lukken? Wij zijn er op voorhand nog niet van overtuigd dat met dit bureaucratische, technocratische instrument het gesignaleerde tekort aan communicatie en samenwerking (dat deze fractie overigens maar al te goed kent en met de minister betreurt) binnen de jeugdzorgketen verbeterd zal worden.

Als ik het rapport van BMC, dat de evaluatie van 5 jaar Wet op de Jeugdzorg beschrijft, bestudeer wordt daarin beschreven dat de beoogde integratie maar ten dele is gerealiseerd. Dat ligt aan (en ik citeer uit de samenvatting) enerzijds de positionering en uitvoering van de indicatiestelling in het stelsel, waardoor hulp eerder verder dan dichterbij de jeugdige komt, want de indicatiesteller kan /mag immers zelf geen hulp geven, en anderzijds aan het bestaan van verschillende financieringsstromen, waardoor er de prikkel om tot samenwerking te komen gering is. Ook de aansluiting tussen de verschillende jeugdzorgdomeinen, en dan vooral wat onder verantwoordelijkheid van gemeenten valt en wat des provincies is, is nog nauwelijks van de grond gekomen. Het zijn ernstige pijnpunten en deze weeffouten in de wet vormen, zolang ze niet aangepakt worden, een barrière voor samenwerking, een barrière die niet geslecht wordt door de introductie van de VIR.

Mijn fractie is daarom blij met de instelling van de Werkgroep Toekomstverkenning Jeugdzorg, die mee door toedoen van onze woordvoerder jeugdzorg Marianne Langkamp in de TK is ingesteld.

Graag een reactie van de minister op mijn stelling dat de VIR in feite een pleister is voor het bloeden en dat het veel belangrijker is om de oorzaken van het gebrek aan samenwerking aan te pakken. En ik benadruk nogmaals dat mijn fractie de zorgen van de minister wel degelijk deelt.

Ik ga nu over tot het stellen van vragen die alle beogen verduidelijking te krijgen over het voorliggende wetsvoorstel.

De doelgroep voor meldingen aan de VIR is jeugdigen tot 23 jaar. Mijn fractie vond in de toelichting op het wetsvoorstel niet dat er ook gemeld mag worden als een zwangere door haar gedrag/ziekte een bedreiging vormt voor haar ongeboren kind. Zou de doelgroep niet min 9 maand-23 jaar moeten zijn?

Een melder heeft meldrecht en dat is zeker een ondersteuning voor zijn positie ten opzichte van de gemelde. De melder heeft geen plicht tot melden, het is een hulpmiddel geen dwangmiddel. Kan de minister zich voorstellen dat de VIR voor

jeugdigen wel als dwangmiddel kan worden gezien (gebruikt)? Hij zou grip kunnen geven op onwilligen, zij die hulp weigeren kunnen sneller gedwongen worden die toch te accepteren met een melding aan de VIR als stok achter de deur? Graag een reactie.

Een eerste melding aan de VIR hoeft niet aan de jeugdige gemeld te worden, na een match gebeurt dat wel. Het is mijn fractie nog steeds niet duidelijk wie de jeugdige en/of zijn/haar ouders meldt dat er (minstens) twee meldingen zijn. Is daar een onafhankelijke coördinator/ regievoerder voor of spreken de melders in onderling overleg af wie de boodschap gaat brengen? En moet dan ook altijd vermeld worden wie zich zorgen maakten? Plaatst dat melders niet altijd achteraf in een moeilijke positie en pleit dat er niet voor om te benadrukken dat het bijna altijd beter is om de melding vooraf te bespreken? Voordeel hiervan is ook dat direct met de betrokkenen de zorgen van de melder over de risico's die de jeugdige in zijn/haar optiek loopt besproken kunnen worden en er ook direct gevraagd kan worden naar eventuele betrokkenheid van andere hulpverleners met de jeugdige, of zelfs met het gezin. Een veel minder geforceerde manier om samenwerking te zoeken.

In ieder geval is dat de wijze waarop ik als huisarts eventueel een melding zou doen, na melding aan en na toestemming van de jeugdige of diens ouders. Vermoedens van kindermishandeling, waarbij toestemming achterwege kan blijven op basis van "conflict van plichten" waarbij het belang van het kind voorop staat, behoren door artsen bij een AMK te worden gemeld, daar is de VIR niet voor. In zo'n geval zou het AMK, zijnde onderdeel van Bureau Jeugdzorg wel kunnen melden, denkt deze fractie.

De KNMG adviseert artsen terughoudend te zijn met melden aan de VIR en dat uitsluitend te doen voor het leefgebied waarop artsen expertise hebben, dus wanneer het een gezondheidsrisico betreft en alleen te melden met toestemming van de jeugdige of diens ouders. Die terughoudendheid is nodig vanwege het beroepsgeheim van artsen, zoals vastgelegd in de WGBO. Ook merkt deze organisatie op dat het vanwege het grote aantal potentiële melders lang niet altijd zal kunnen komen tot het delen van inhoudelijke informatie, omdat ook dat op gespannen voet staat met het beroepsgeheim.

Ik heb er de privacy wegwijzer maar even op nageslagen en geconstateerd dat ik als huisarts inderdaad maar met weinig andere meldingsbevoegden "wat" informatie zal mogen delen. Melden aan een AMK betekent een gerichte actie aan een bekend instituut, meewerken aan de VIR is voor artsen een sprong in het duister, die al snel op gespannen voet zal staan met het beroepsgeheim. Hoe schat de minister de meldingsbereidheid van de medische beroepsgroepen in met betrekking tot de VIR? Deze fractie verwacht dat die niet erg groot zal zijn. In de MvA wordt als antwoord op soortgelijke vragen van de kant van mijn fractie (op bladzijde 15) betoogd dat de VIR het lastige onderwerp van zwijgen, melden en privacy bespreekbaar maakt tussen professionals en daarmee de discussie daarover trekt uit de nevel van onduidelijkheid en onzekerheid. Een bijzonder boude bewering die niet klopt met de weerbarstigheid van de dagelijkse praktijk. Het doen van een melding aan de VIR heeft wel degelijk als het een specifieke professional betreft (verslavingsarts, huisarts, jeugd-ggz arts) ook een element van wat/inhoudelijke informatie in zich waarvoor toestemming van de betrokkene op grond van de WGBO vereist is. Mijn fractie verzoekt de minister om in overleg met de KNMG treden en ervoor zorg te dragen dat ministerie en koepelorganisatie met één mond praten waar het het gebruik van de VIR door medische professionals betreft.

Eén voordeel van de VIR zou zijn dat bij verhuizing het zicht op de risicojongere niet verloren gaat. Verhuizingen worden via het GBA doorgegeven. Klopt het dat het GBA alle verhuisbewegingen van jongeren doorgeeft en dat koppeling in de VIR plaatsvindt? Wordt dat ook verteld aan de verhuizende jongere (en zijn familie) als men zich in/uitschrijft?

Op welke manier vindt overigens überhaupt koppeling van meldingen plaats (de lappendeken van alle lokale en regionale netwerken)? Deze fractie meende dat daarvoor het LSP zou worden gebruikt hetgeen de minister in de MvA ontkent. Hoe dan wel en gaat de uitwisseling op dezelfde manier als die van het EKD? Hoe wordt vermeden dat beide trajecten door elkaar gaan lopen met alle risico's voor schending van de privacy van dien?

Opname van een gezinsfunctionaliteit is bepleit in de TK en door aanname van de motie Sterk/Dijsselbloem ook gewenst geacht. De minister heeft per brief van 16 december 2009 de TK geïnformeerd over de juridische haalbaarheid en de technische uitvoerbaarheid van het toevoegen van een gezinsfunctionaliteit aan de VIR. Na lezing van de brief vraagt mijn fractie zich af of de opname haalbaar en mogelijk zelfs ongewenst is. De VIR is gericht op de individuele jongere en de hulp die hij/zij nodig heeft. Waarom kan dat niet het startpunt blijven waarbij de individuele hulpverlener natuurlijk altijd oog moet houden voor het systeem waaruit zijn cliënt voortkomt en zonodig ook de noodzakelijkheid van hulp aan andere gezinsleden zou moeten aankaarten? Met de opname van een gezinsfunctionaliteit in de VIR lijkt de opname van onnodige (want niet in hun ontwikkeling bedreigde) gegevens van jeugdigen alleen maar toe te nemen zonder dat duidelijk is dat hierdoor de risico's die jongeren daadwerkelijk bedreigen beperkt zullen worden.

Een ander punt waar mijn fractie absoluut duidelijkheid over wil hebben van de minister is de consequenties van het bij amendement opnemen in artikel 2j onder I van dit wetsvoorstel van de mogelijkheid te melden als de jeugdige bloot staat aan risico's die in bepaalde etnische groepen onevenredig vaak voorkomen. Wij vragen de minister toe te lichten wat de toegevoegde waarde is van dit onderdeel. Zijn er situaties denkbaar waarin jeugdigen risico's lopen die veel bij specifieke bevolkingsgroepen voorkomen en die niet zijn onder te brengen bij de onderdelen a-k van artikel 2j? Ik heb geprobeerd die te bedenken maar ben er niet in geslaagd en ik heb een grote fantasie.

Waarom heeft de minister zich niet verzet tegen dit amendement? Het zou toch zo maar kunnen dat dit in strijd is met het non-discriminatie verbod? En waarom heeft de minister het CBP niet gevraagd te adviseren? Had hierover niet een veel fundamentele discussie gevoerd moeten zijn met de TK en had de minister niet moeten verwijzen naar de kabinetsbrief etnische registratie, waarin nut en noodzaak van etnische registratie binnen verschillende beleidsterreinen van verschillende ministeries uiteengezet zal worden, en die naar verluidt in het voorjaar van 2010 zal verschijnen?

Het verweer in de MvA dat de etniciteit van de jongere niet wordt geregistreerd overtuigt mijn fractie niet. De redenering die dan volgt toont (zoals ook Corien Prins in het Nederlands Juristenblad betoogt) aan hoever de minister afstaat van de dagelijkse praktijk. Het klopt dat signalen in de VIR worden afgegeven via het BSN en er verder geen inhoudelijke gegevens (dus geen herkomstgegevens) worden verstrekt. Dat gebeurt pas als hulpverleners contact met elkaar opnemen na een match. De hulpverlener moet echter wel de aanleiding voor de melding

onderbouwen en documenteren en dus in het geval van melden van een risico vermeld onder 2j-I gegevens over etniciteit registreren. Deze komen na de uitwisseling met derden ook in andere digitale dossiers te staan waarmee de feitelijke registratie van gegevens over etnische herkomst door een bont gezelschap (in sommige lokale systemen participeren meer dan 20 instanties) een feit is geworden. Hoe ziet de minister het voor zich dat aan een jeugdige en/of zijn ouders gemeld wordt dat hij voor de tweede keer of vaker aan de VIR gemeld is (alleen) op grond van artikel 2j-I? Heeft de minister ook spijt van het voetstoots opnemen van dit risico in de VIR en wil hij overwegen deze grondslag er alsnog uit te halen?

De gegevensverwerking in de VIR moet transparant en controleerbaar zijn. Verzoeken tot inzage, correctie of verwijdering van gegevens dienen aan BenW gericht te worden. Los van het feit dat dit volgens de WBP een verantwoordelijkheid is van de minister (die overigens in de MvA voor mijn fractie overtuigend is weerlegd) maakt dit de positie van de bezwaarmaker kwetsbaar omdat hij/zij zich ten opzichte van een niet per definitie onafhankelijke instantie moet verantwoorden, waarbij tevens de informatie ten aanzien van het melden door de meldingsbevoegde op tafel moet komen en dat kunnen erg persoonlijke gegevens zijn.

Ook kan mijn fractie zich voorstellen dat dit willekeur in de hand werkt. Een (eventueel per gemeente) wisselende VIR klachtenprocedure, terwijl de VIR een landelijk instrument is. En stel dat de verschillende meldingen via verschillende gemeentelijke netwerken zijn binnen gekomen, hoe krijgt de bezwaarmaker daar overzicht in?

Wil de minister deze bezwaarprocedure heroverwegen?

Tot slot,

In zijn oratie bij de ingebruikneming van de Kohnstam-leerstoel getiteld "Het opvoeden verleerd" schetst professor Jo Hermanns een paradox want gekeken naar gezondheid en welzijn staat ons land aan de top. Slechts bij 5% van de jeugdigen bestaat een opeenstapeling van problemen. Tegenover deze opwekkende gegevens staat evenwel een zorgelijk beeld met een consistente en aanzienlijke toename van zorg en behandeling voor de jeugd en zijn opvoeders. Het aantal aanmeldingen bij BJ's, politie en AMK's stijgt nog steeds.

Eén analyse van dit gegeven luidt dat we gedrag teveel problematiseren en psychopathologiseren en daarmee bestaat het risico dat elk probleem in de maatschappij van kindermishandeling, criminaliteit tot schooluitval wordt teruggebracht tot het gezin of het individuele kind.

Mijn fractie denkt dat het tijd is om echt wat te doen aan de 5% van de jeugdigen met complexe problematiek en op te houden met het klakkeloos verzamelen van gegevens en daarmee stigmatiseren van jongeren, die voor het grootste deel nooit zullen ontsporen.

Het zou mooi zijn als bestuurders en professionals elkaar zouden kunnen vinden in die doelstelling en de samenwerking aan zouden gaan. Of daar een VIR voor nodig is waagt mijn fractie te betwijfelen maar we geven de minister graag het voordeel van de twijfel.

